

มโนทัศน์การปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

Concept of Domination According to Theravad Buddhist Philosophy

hemaluk sukbumrungsub¹ และ suwin thongpun²

พระชัยยะ โกมโล³, พระอธิการประมวล อธิปญโญ⁴ และ ไพโรจน์ บริบูรณ์⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3,4}

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ⁵

Hemaluk Sukbumrungsub¹ and Suwin Thongpun²

PhraChaiya Komaro³, PhraatikarnPramaul Athipanyo⁴ and Pairote Boriboon⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen campus^{1,2,3,4}

Northeastern University⁵

Corresponding Author, Email: Hemluk17@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโนทัศน์การปกครอง 2) ศึกษาการปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท และ 3) ศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

การปกครองเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหารและจัดการประเทศ ซึ่งเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง เพื่อให้ประชาชนมีสภาพชีวิตที่ดี มีความสงบสุขเกิดขึ้นในสังคม ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน ความปลอดภัยในชีวิต ในปัจจุบันมีการปกครองอยู่ 2 รูปแบบ คือ การปกครองระบอบเผด็จการและประชาธิปไตย

* ได้รับบทความ: 13 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 22 กันยายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2566

Received: 13 June 2023; Revised: 22 September 2023; Accepted: 29 September 2023

การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการปกครองที่เน้นการดูแลจัดการมนุษย์ให้อยู่กันอย่างเป็นระเบียบและเป็นธรรม โดยใช้ความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ ระบบราชาธิปไตยและสามัคคีธรรม

การสร้างมโนทัศน์การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท คือการนำเอาหลักพุทธปรัชญาเข้ามาใช้ร่วมกับระบบการปกครองแบบราชาธิปไตยและแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นการนำเอาหลักธรรมมาสนับสนุนการปกครอง โดยเฉพาะผู้ปกครองต้องมีธรรมในการปกครองคน จึงจะทำให้ประชาชนหรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองเกิดความสงบสุข เรียกว่า ธรรมราชาธิปไตย

คำสำคัญ: มโนทัศน์; การปกครอง; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The objective of this research was 1) To study the concept of governance 2) To study governance of the philosophy Theravad Buddhism. and 3) To study and analyze the concept of governance based on the philosophy of Theravad Buddhism is documentary research. The first document to study the Buddhist scriptures, second document, Academic papers and related research. Descriptive data are analyzed according to induction.

Research has found that

The government is the legitimate sovereignty of national administration and management, and is the mode of interpersonal relationship. Reach mutual agreement between parents and subordinates to provide people with good living conditions and social peace, including physical peace. At present, there are two forms of rule dictatorship and democracy.

The rule of Buddhist philosophy is to manage human beings in an orderly and fair way through fair and equal ways. There are two forms to solve social problems equally monarchy and unity.

The ruling philosophy of Buddhism is to support the rule with Buddhism and compassion. By using the Sangha system, the principle of Sangha rule is used in the regime to achieve peace, which is called Buddhism.

Keywords: Concepts; Governance; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

มนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่เพียงลำพังได้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน จนกลายมาเป็นสังคม ดังคำกล่าวของนักปราชญ์ชาวกรีกโบราณอย่าง อริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม”(Man is social animal) กระมล ทองธรรมชาติ (2561 : 10) นั่นก็หมายความว่า มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า มีความสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิก เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีกฎกติกาในการอยู่รวมกัน เพื่อให้เกิดการอยู่รวมกันอย่างสันติสุข หากไม่มีการกำหนดกติกาในการอยู่รวมกันหรือข้อกำหนดอะไรบางอย่างขึ้นมากำกับกับการอยู่รวมกันของมนุษย์ ก็จะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย และเกิดปัญหามากมายต่อการอยู่รวมกันของมนุษย์ในสังคม เนื่องจากโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วป่าเถื่อน ซลาดกั่ว เห็นแก่ตัว และไม่เป็นระเบียบ ดังที่ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ชัยณรงค์ ศรีมันตะ, (2563 : 48-72) นักปรัชญายุคสมัยใหม่ได้เคยกล่าวไว้ เพราะฉะนั้นการศึกษาการปกครอง และการกำหนดแบบแผนการปกครองที่ดี จะทำให้เกิดการปกครองที่ดี มีความความเท่าเทียม และเป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หมู่มวลสมาชิกในสังคม

ในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายในสังคมทั่วโลก ไต่เรียงจากระดับจุลภาคขึ้นไปถึงระดับมหภาค ตั้งแต่ปัญหาภายในครอบครัว ความยากจน คนตกงาน ปัญหาในระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ระบบกฎหมาย และระบบเศรษฐกิจ (สุเทพ พันประสิทธิ์, 2543 : 29-35) ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนมีโลภะ โทสะ โมหะ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารบ้านเมืองของผู้ปกครอง จนนำไปสู่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากระบบการปกครองและผู้ปกครองทั้งสิ้น (วัชรมน จันรอง และคณะ, 2564 : 397 - 408)

การเมืองการปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวถึงการปกครองไว้ในสมัยพุทธกาล พระองค์ทรงเป็นกลางทางการเมือง พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักคำสอน ในแง่ของการเสนอหลักการ หรือรูปแบบการปกครองที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในรัฐนั้น ๆ พระองค์ทรงแสดงหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการปกครองไว้มากมาย อย่างเช่น อธิปไตยสูตร (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่าผู้ปกครองต้องมีศุภิทธาธรรม อปริหาญธรรม โดยเฉพาะธรรมาธิปไตยในอธิปไตยสูตร ซึ่งถือเป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ผู้นำเป็นคนดี มีศีลธรรม นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นว่า ควรนำหลักการปกครองอย่างอื่นมาผสมผสานกับการปกครองแบบเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปกครองให้สูงมากยิ่งขึ้น หลักที่ว่านั้น บ้างก็เรียกว่า ธรรมรัฐ บ้างก็เรียกว่าธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เมื่อดูความหมายที่นักวิชาการพูดถึงกันแล้ว ก็สามารถสรุปว่า การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความชอบธรรม ความเป็นธรรมและความดีงามเป็นส่วนสำคัญในการปกครองด้วย (สุรพล สุขะพรหม, 2544) อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับหลักธรรมาธิปไตย (ธัมมาธิปไตย) ทางพระพุทธศาสนานั่นเอง

จากประเด็นที่มาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์หมโนทัศน์ทางการปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท โดยอาศัยเนื้อความทางการปกครองที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้ นำเอาหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกมาปรับใช้กับการปกครองทั้ง 2 ระบบ รวมถึงการนำเอาการวิเคราะห์การเมืองการปกครองของบุคคลสำคัญในวงการศาสนาพุทธในประเทศไทยมาสนับสนุน เพื่อปรับใช้กับการปกครอง เพื่อให้เป็นระบบการปกครองที่ดี มีหลักปฏิบัติของผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองที่ดี เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง จะได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการ เป็นข้อมูลสารสนเทศ และสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเมืองการปกครองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษามโนทัศน์การปกครอง
- 2) เพื่อศึกษาการปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หมโนทัศน์การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ที่มุ่งศึกษามโนทัศน์การปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินวิจัย ดังนี้

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วิชาการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
- 3) วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี โดยนำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบอย่างถูกต้อง แล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ จึงทำการตีความ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในประเด็นของมโนทัศน์ในการปกครองตามหลักพุทธปรัชญา ในระบบการปกครองแบบเผด็จการ และระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์การปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1) มโนทัศน์การปกครอง เป็นระบบการบริหารบ้านเมืองให้มีความเจริญ ประชาชนมีความสุข เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและฝ่ายผู้ถูกปกครองเกี่ยวข้องกับรูปแบบของรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐ เป็นการบริหารทรัพยากรและสิ่งที่มีอยู่ในสังคมอย่างจำกัดให้เกิดคุณค่าสูงสุด ที่ต้องมีระบบบริหารจัดการที่เป็นธรรมเพราะมนุษย์ล้วนแต่มีความต้องการเอาทรัพยากรนั้นมาเป็นของตน จนก่อให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรเหล่านี้ ผู้ปกครองจะเป็นผู้ชี้ขาด ตัดสิน มีอำนาจบังคับ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นธรรมโดยใช้กฎ กติกา ข้อบังคับ หรือกฎหมายใด ๆ เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเหล่านั้นให้แก่มนุษย์อย่างเป็นระบบและเป็นธรรม สำหรับระบบการปกครองที่ทั่วโลกนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน สามารถแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ ระบอบเผด็จการและประชาธิปไตย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ระบอบเผด็จการ ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่มีการรวมอำนาจการปกครองไว้ที่บุคคลเพียงคนเดียวหรือคณะเดียว เป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจนโยบายของประเทศอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เผด็จการอำนาจนิยม เป็นการปกครองที่ผู้ปกครองเข้าควบคุมกิจกรรมทางการเมืองแต่ยังยินยอมให้ประชาชนมีเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจได้ 2) เผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมเป็นการปกครองที่ผู้ปกครองเข้าควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทุกด้าน รูปแบบการปกครองระบอบเผด็จการแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ระบอบเผด็จการทหาร 2) ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์ 3) ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ว่าการปกครองระบอบเผด็จการดูจะมีข้อเสียมาก แต่ก็ยังเป็นระบอบที่มีการใช้กันในหลาย ๆ ประเทศ เพราะมีข้อดี คือ ประชาชนในชาติมีระเบียบวินัยทั้งต่อตนเองและต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประชาชนผู้ได้ปกครองต้องทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของชาติ รัฐบาลสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในหรือภายนอกประเทศได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย

1.2 ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่ให้อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ปกครองโดยประชาชน เพื่อประชาชน เป็นสังคมที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และเท่าเทียมกัน ผู้ที่ได้อำนาจจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐบาลจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในการแสดงออก ในด้านการพูด การเขียน การชุมนุม รวมถึงการถอดถอนผู้ปกครองที่ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นต้น รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 แบบใหญ่ ๆ คือ 1) หลักประมุขของประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การปกครองระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญและการปกครองโดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข

2) หลักการรวมและแยกอำนาจ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การปกครองแบบรัฐสภา การปกครองแบบประธานาธิบดี การปกครองแบบผสม ถึงแม้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะมีข้อดี และเป็นการปกครองที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก แต่ก็ยังมีข้อเสียคือ ระบอบเสียงข้างมากนั้นยังมีปัญหา หากเรื่องราวต่าง ๆ ที่ถูกเสนอขึ้นมา เป็นสิ่งที่ผิด ประชาชนเสียผลประโยชน์ แต่ผู้มีอำนาจและผู้บริหาร ได้ผลประโยชน์ เสียงข้างน้อยก็ไม่อาจสู้เสียงข้างมากได้ เพราะรูปแบบและระบบการจัดการถูกออกแบบ มาให้เป็นแบบนี้

2) การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท ได้ให้ความหมายของการปกครองไว้ว่า เป็นการดูแลจัดการมนุษย์ให้อยู่กันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นธรรม โดยใช้ความถูกต้อง ยุติธรรม เสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แนวคิดในทางพระพุทธปรัชญา ไม่ได้บ่งบอกว่าการปกครองต้องเป็นแบบใดถึงจะดีที่สุด เพียงแต่มุ่งผลของการปกครองที่จะทำให้เกิด สันติสุขของประชาชนและสันติภาพในสังคม โดยมีรูปแบบการปกครองที่สำคัญ 3 รูปแบบ คือ การปกครอง โดยคนคนเดียว การปกครองโดยคณะบุคคล และการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับประเภท แนวคิดของการปกครอง ประเภทของแนวความคิดการปกครองที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวถึงหลักอริปไตย 3 และให้ความหมายของอริปไตยไว้ว่า ความเป็นใหญ่ในทางปกครอง หมายถึง อำนาจสูงสุด เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญที่สุดของความเป็นรัฐในปัจจุบัน อริปไตย 3 ได้แก่ 1) อัตตาริปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่ 2) โลกาธิปไตย คือ ความมีโลกเป็นใหญ่ 3) ธรรมาธิปไตย คือ ความมีธรรมเป็นใหญ่ แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครองแบบใด การปกครองย่อมให้ความสำคัญและมีลักษณะเป็นไปเพื่อความถูกต้อง ดีงามและเป็นธรรม เพื่อตอบสนอง ความต้องการของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเรียบร้อย สงบสุขทั้งต่อตนเองและส่วนรวม รูปแบบ การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาได้กล่าวไว้ 2 รูปแบบ คือ การปกครองระบอบราชาธิปไตย และการปกครองระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การปกครองระบอบราชาธิปไตย คือระบอบการปกครองที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด แต่เพียงผู้เดียว แม้ว่าพระราชอำนาจสิทธิขาดของผู้ปกครองจะเป็นสิ่งที่โดดเด่นที่สุดในการปกครอง แบบราชาธิปไตย แต่สิ่งที่ทำให้ราชาธิปไตยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง คือ พระราชาต้องมีทศพิธราชธรรม อยู่ในจิตใจ การใช้พระราชอำนาจจึงจะเกิดความยุติธรรม เพราะธรรมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ ผู้ปกครองได้รับการยอมรับและทำให้ดำรงอยู่ในพระราชอำนาจได้อย่างยาวนาน เพราะทศพิธราชธรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นธรรมของพระราชาที่จะต้องมีเพื่อใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติตนและ การทำหน้าที่ของผู้ปกครองได้อย่างชอบธรรม

2.2 ระบอบสามัคคีธรรม เป็นรูปแบบการปกครองซึ่งกลุ่มชนผู้ปกครองมีความพร้อมเพียงกัน ร่วมแรงร่วมใจกันและมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องดำรงรักษาความสามัคคีไว้ มีการประชุมและลงมติในการ ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของเหล่าผู้ปกครอง การตัดสินใจทางการเมืองการปกครองก็ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุม

หากที่ประชุมมีความเห็นชอบอย่างไร ก็ต้องยอมรับและดำเนินการให้เป็นไปอย่างนั้น โดยมีการยึดหลักธรรมในการปกครอง

3. มโนทัศน์การปกครองตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท จากผลการวิจัยพบว่า มีแนวคิดในการปกครองอยู่ 3 แนวคิด คือ แนวคิดอัตตาทิปไตย แนวคิดโลกาธิปไตย และแนวคิดธรรมาธิปไตย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1) แนวคิดอัตตาทิปไตย เป็นแนวคิดที่ถือตนเป็นที่ตั้ง ยึดตนเป็นใหญ่ ซึ่งตรงกับการปกครองในระบบเผด็จการและการปกครองแบบราชาธิปไตย ผู้วิจัยได้เสนอหลักการในการปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งมีการใช้ธรรมในการปกครอง โดยสามารถนำไปปรับใช้กับระบอบเผด็จการได้ คือ มีความเห็นแก่ประชาชน บริจาคทาน ให้สิทธิกับประชาชน และเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ ก็จะทำให้ระบอบการปกครองนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การถือตนเป็นใหญ่นั้น ไม่ใช่สิ่งไม่ดี แต่ต้องใช้ให้ถูกหลักการ เพราะคนทุกคนเกิดมามีความแตกต่างทางชนชั้น ภาษา วัฒนธรรม ความรู้ ความสามารถ แนวคิด แต่พอมายู่รวมกันเป็นสังคม ก็จะทำให้เกิดความแตกต่างกันขึ้น ซึ่งควรที่จะลดความถือตนลง ร่วมด้วยช่วยกันเพื่อหาวิธีการในการอยู่ร่วมกัน รับฟังสิ่งใหม่ ยอมรับซึ่งกันและกัน ยอมรับปรับตัว ยอมเปลี่ยนแปลง เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม โดยการเอาตัวตนเข้าไปอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ถือว่าตัวตนนี้แหละเป็นสิ่งสำคัญ ต้องเริ่มต้นที่เราก่อน โดยให้เรามีคุณธรรม มีการประพฤติธรรม โดยชอบธรรม ด้วยตนเอง เสียก่อน สังคมก็จะไม่เกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่เกิดความแตกแยก เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วย ความผาสุกของประชาชน และความสงบสุขของประเทศชาติตลอดไป

3.2) แนวคิดโลกาธิปไตย เป็นแนวคิดที่ถือโลกเป็นใหญ่ คือถือมดีของมหาชนเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการปกครองแบบสามัคคีธรรม พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักธรรมเพื่อใช้ในการปกครอง คือ นำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการบริหารงาน ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงและมีประสิทธิภาพ ในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น หากขาดซึ่งธรรมก็เป็น การปกครองที่สมบูรณ์ไม่ได้ เพราะการยึดเสียงส่วนมากเป็นการมองข้ามเสียงส่วนน้อย ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางปกครองของคณะสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ คือ เสียงส่วนมากจะต้องเป็นความเห็นชอบในความถูกต้อง มีเหตุผล หากการลงมติ มีเสียงคัดค้านขึ้นถึงแม้เป็นเสียงเดียว มตินั้นจะต้องนำไปพิจารณาอีกครั้ง จนกว่าจะไม่มีเสียงคัดค้าน เป็นการให้ความสำคัญกับเสียงข้างน้อยเพื่อให้เกิดความมั่นใจแล้วเป็นมติของปวงชนอย่างแท้จริง และหากประชาชนไม่เข้าใจความหมายของคำว่าสิทธิ ก็จะทำให้การใช้สิทธิของตนเองไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นได้ ฉะนั้น การถือโลกเป็นใหญ่ ถือมหาชนเป็นใหญ่เป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องประกอบด้วยธรรม หากขาดซึ่งธรรม ก็จะก่อให้เกิดความวุ่นวายไม่จบสิ้น ประชาชนก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากการปกครองอย่างแท้จริง

3.3) แนวคิดธรรมาธิปไตย คือแนวคิดที่ถือเอาธรรมเป็นใหญ่ในการอยู่ร่วมกัน แต่มีใช้ระบอบการปกครอง แต่เป็นหลักการที่ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองที่จะต้องนำธรรมมาใช้เป็นหลักการหรือเป็นใหญ่ นั่นก็คือ การใช้หลักความถูกต้อง ใช้หลักเหตุตามความเป็นจริง ถูกเป็นถูก ผิดเป็นผิด สร้างสังคมด้วยความเป็นธรรม การปกครองในทุก ๆ ระบอบจำเป็นที่จะต้องใช้ธรรมาธิปไตยมาเป็นแกนกลางในการบริหารจัดการบ้านเมือง หรือองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง สร้างความสามัคคีปรองดองให้กับคนในชาติและเป็นที่ยอมรับของคนทุกฝ่าย ผู้ปกครองในรูปแบบนี้จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล คือ ผู้ปกครองจะต้องประพฤติธรรม มีธรรมเป็นหลักในการดำรงตน ผู้ปกครองจะต้องเข้ามาอยู่ในรูปแบบการปกครองด้วยความถูกต้อง ซอธรรม และจะต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ มีการจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรให้แก่คนทุกกลุ่มด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติต่อผู้ใด สำหรับหลักธรรมที่จะนำมาใช้กับระบบการปกครองนั้น ได้แก่ ทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของพระราชา หลักอภิธานิยธรรมเป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งของความเสื่อม สัมปยุตธรรมเป็นธรรมของคนดี มีเหตุผลกระทำตามหน้าที่ด้วยความถูกต้อง เห็นแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ราชสังคหวัตถุเป็นธรรมของผู้ครองแผ่นดิน ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน พรหมวิหารเป็นหลักความประพฤติตน เป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ อคติเป็นหลักการที่ควรเว้น จักรวรรดิวัตรเป็นกิจวัตรที่ผู้ปกครองกระทำอย่างสม่ำเสมอ โดยที่ผู้ปกครองจะต้องมีความรู้ มีธรรม คือ ผู้ปกครอง ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยเน้นความเท่าเทียม ปราศจากชนชั้นวรรณะ ชาติกำเนิด ผู้ปกครองต้องถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักแห่งความจริงความถูกต้อง ความดีงาม ตามเหตุและผล โดยยึดหลักการ กฎระเบียบ กติกา ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้ปกครองที่ปกครองด้วยธรรม ประชาชนก็จะประกอบด้วยธรรมตามนั้น เป็นเพียงหลักการและอุดมคติเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่เพียงแต่ผู้ปกครองที่ต้องประกอบด้วยธรรมเท่านั้น แต่ประชาชนผู้ใต้ปกครองก็ควรที่จะประพฤติธรรมด้วย เมื่อคนทุกคนในชาติตั้งแต่ผู้ใต้ปกครองไปจนถึงผู้ปกครองประกอบด้วยธรรม เมื่อนั้นประเทศชาติก็จะพบกับความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ระบบการใช้อำนาจในปกครองที่ปรากฏในทางพุทธศาสนา ซึ่งพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในพระไตรปิฎกมี 2 รูปแบบ คือ 1) อัตตาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่ใช้อำนาจตนเป็นใหญ่ เช่นการปกครองแบบราชาธิปไตย พระราชาจะใช้อำนาจของตนเป็นใหญ่ 2) โลกาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่ใช้เสียงของประชาชนเป็นใหญ่ 3) ส่วนธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ระบบการปกครองหรือรูปแบบการปกครองบ้านเมือง แต่ธรรมาธิปไตย คือการยึดธรรมเป็นใหญ่ในการอยู่ร่วมกันในสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ ธรรมาธิปไตยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปกับทุกระบบการปกครอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การปกครองแต่ละระบอบนั้นต้องนำเอาหลักธรรมเข้ามาร่วมใช้ในการปกครอง เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธเจ้าจึงไม่ได้ทรงสนับสนุนการปกครองแบบอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีหรือไม่ดี แต่ถ้าหากการปกครองใดก็ตาม ถ้าผู้ปกครองมีคุณธรรม มีศีลธรรม มีเมตตา การปกครองนั้นก็เป็นที่น่าเคารพ

ศรัทธาและสามารถนำความสงบสุขมาสู่ประชาชนได้เหมือนกัน แต่ถ้าหากผู้ปกครองหรือผู้บริหารประเทศขาดคุณธรรม ขาดศีลธรรม ขาดเมตตาธรรม ไม่ว่าจะใช้ระบบปกครองใดก็ตาม การปกครองนั้นจะทำให้ประชาชนอยู่กันด้วยความขัดแย้ง เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมและประเทศชาติ จากผลการวิจัยจึงพบว่าควรนำหลักธรรมาธิปไตยไปช่วยส่งเสริมสร้างการเมืองการปกครองของระบอบการปกครองทุกระบบ เพื่อความสงบสันติของคนในโลก และควรนำหลักธรรมที่ส่งเสริมแนวคิดทางการเมือง นั่นก็คือ พระราชาผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ผู้ปกครอง ผู้นำประเทศ ผู้บริหารและหัวหน้าองค์กรทั้งหลายควรนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไปปรับใช้ในการบริหารประเทศให้เกิดความผาสุก โดยที่ทุกคนมีหลักการ ไม่เลือนลหายไปตามกระแสโลก ถือเอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงามตามเหตุผล และใช้ธรรมเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน คือ ยึดธรรม ยึดความจริง ยึดความถูกต้อง ยึดความดีงาม ไม่ว่าจะทำอะไรก็ยึดธรรมเป็นใหญ่ มุ่งให้เกิดความจริง มุ่งให้เกิดความถูกต้องดีงาม จนก้าวข้ามความยึดมั่นถือมั่นในตนเอง โดยการยึดธรรมเป็นใหญ่เหนือเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในหมู่คณะ ดังนั้น ทุกระบบการปกครองสามารถสร้างความสันติสุขและความสงบสุขให้แก่ประชาชนได้ หากผู้ปกครอง ผู้บริหารบ้านเมือง รวมถึงประชาชนผู้ได้ปกครองยึดหลักธรรมาธิปไตย ตั้งตนอยู่ในธรรม ประกอบธรรม เพื่อธรรม ระบบการปกครองนั้น จะนำพาประชาชน สังคม และประเทศชาติประสบกับความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อภิปรายผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์การปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท” ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ได้ค้นพบจากการวิจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

จากการที่ได้ศึกษาการปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ในสมัยพุทธกาลมีรูปแบบการปกครองอยู่ 2 ประเภท คือ การปกครองในระบอบสามัคคีธรรม และการปกครองแบบราชาธิปไตย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยา สุขเมโธ (ดวงติลี) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง กษัตริย์และรูปแบบการปกครองที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า รูปแบบการปกครองของแคว้นต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีอยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบราชาธิปไตย เป็นการปกครองที่มีกษัตริย์มีอำนาจเบ็ดเสร็จ 3) รูปแบบสามัคคีธรรม เป็นการปกครองที่ไม่มีกษัตริย์เป็นประมุขทรงอำนาจเด็ดขาด มีแต่ผู้ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประมุขแห่งรัฐแล้วบริหารงานโดยการปรึกษาหารือกับสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกแห่งเจ้าวงศ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมกันเข้าเป็นคณะผู้ครองแคว้นโดยเน้นหลักความสามัคคีเป็นสำคัญ และหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครองรูปแบบราชาธิปไตย ได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ส่วนหลักธรรมที่เหมาะสมกับการปกครองรูปแบบสามัคคีธรรม ได้แก่ อปทานิยธรรม

จากการวิเคราะห์เรื่องอธิปไตย 3 กับรูปแบบการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า อธิปไตย คือ ถิอตนเป็นใหญ่ เป็นหลักการในการปกครองแบบเผด็จการ โลกาธิปไตย คือ ถิอโลกเป็นใหญ่ เป็นหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ถิอเสียงข้างมากเป็นหลัก และธรรมาธิปไตยถิอถิอธรรมเป็นหลัก เป็นหลักการที่สามารถนำไปปรับใช้กับการปกครองในทุกรูปแบบได้ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง พุทธธิปไตย 3 กับมุมมองความเห็นต่าง พบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้เป็นอธิปไตยถิอตนเป็นใหญ่ เพราะถิอเป็นจอมเผด็จการทางความคิดที่น่ากลัวอย่างยิ่ง และเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้กล่าวยกย่องโลกาธิปไตย เพราะถิอว่าโลกาธิปไตยเป็นการใช้กฎหมายเพื่ออ้างอิงความถูกต้อง และความชอบธรรมให้แก่ตัวเอง ถิอว่าเป็นเผด็จการทางความคิดโดยเอาสังคม หรือ ชนหมู่มากเป็นเกราะป้องกันความชั่วร้าย หรือความไม่ถูกต้องของตัวเองเอาไว้ อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาถิอว่าถิอหลักธรรมาธิปไตยมากที่สุด เนื่องจากธรรมาธิปไตยดำรงอยู่กับบุคคลใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีความคิดเป็นอธิปไตยหรือโลกาธิปไตยก็สามารถทำให้ตนเอง สังคมส่วนใหญ่ประเทศชาติมีการพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองต่อไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ผลการวิจัยในเรื่องของธรรมาธิปไตยยังสอดคล้องกับงานของ ชลธิ ยังตรง ที่ได้ทำวิจัยเรื่องความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน พบว่า ท่านพุทธศาสนิกชนมีความเห็นว่า การปกครองที่ผู้ปกครองใช้วิธีการปกครองแบบเผด็จการโดยมีธรรมกำกับ เป็นการปกครองที่ดีที่สุด และสอดคล้องกับงานของสมบัติ จันทะวงษ์ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต) พบว่า สังคมที่ดีได้แก่ สังคมแบบธรรมาธิปไตย คือ สมาชิกถิอธรรม ถิอความถูกต้องเป็นใหญ่ ในการกระทำและวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ สำหรับแนวคิดทางการเมือง ท่านมองว่า เป็นงานรัฐที่มุ่งต่อประโยชน์สุขส่วนรวม ส่วนรูปแบบการปกครอง จะเป็นรูปแบบใดก็ได้ที่เป็นไปเพื่อความสันติสุขของสังคม ปัญหาสังคมการเมืองไทย คือ การพัฒนาที่ขาดความสมดุล อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของอารยธรรม วัฒนธรรมทางตะวันตก ทางแก้ไขปัญหาลงอยู่ที่การกลับมาพัฒนาพื้นฐานภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทย คือ นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนา โดยประยุกต์อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณีไป

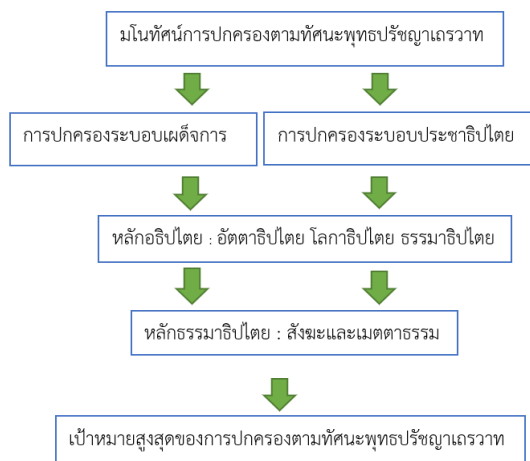
ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะทำการวิจัยแบบพัฒนา (R&D) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาระบบการเมืองการปกครองไทยโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย
- 2) การพัฒนานักการเมืองไทยโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย
- 3) การยกระดับมาตรฐานการเมืองการปกครองไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยสากลโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย
- 4) การยกระดับมาตรฐานจริยธรรมของนักการเมืองไทยโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ คือ การปกครองในโลกนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ 1) การปกครองโดยคน ๆ เดียว ซึ่งเป็นการปกครองแบบเผด็จการ 2) การปกครองโดยยึดเสียงส่วนมาก ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย สำหรับการปกครองในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท ก็มีอยู่ 2 แบบ คือ การปกครองแบบสามัคคีธรรมก็เหมือนกับประชาธิปไตย กับการปกครองแบบราชาธิปไตยก็เหมือนกับการปกครองแบบเผด็จการ สำหรับการปกครองในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทจะใช้ระบบการปกครองแบบไหนก็ดีทั้งนั้น ถ้าผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองใช้ธรรมในการปกครอง ซึ่งพุทธองค์เรียกว่า หลักธรรมาธิปไตย ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 การปกครองตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ทอธรรมาชาติ. (2561). หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด.
- ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). ธรรมชาตินุษย์ในปรัชญาของโทมัส ฮอบส์. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(1), 48-72.
- พระราชวรมนู (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2554). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วัชรมน จันรอง และคณะ. (2564). การแก้ปัญหาคอร์ปชั่นในยุคดิจิทัลตามแนวพุทธจริยธรรม.
Journal of Modern Learning Development, 6(4), 397-408.
- สุเทพ พันประสิทธิ์. (2543). ปัญหาความยากจนและครัวเรือน. *สุทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*,
14(43), 29-35.
- สุรพล สุขะพรหม. (2544). ธรรมาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.